स्थानीय राजपत्र

देवदह नगरपालिका, रूपन्देहीद्वारा प्रकाशित

खण्ड ३) देवदह नगरपालिका, मिति: २०७८/१२/१० (संख्या २

भाग–२

देवदह नगरपालिका, रूपन्देही

देवदह नगरपालिकाको प्रशासकीय कार्यविधि नियमित गर्ने ऐन, २०७४ को दफा ४ बमोजिम देवदह नगरकार्यपालिकाले बनाएको तल लेखिए बमोजिमको निर्देशिका सर्वसाधरणको जानकारीको लागि प्रकाशन गरिएको छ ।

सम्वत् २०७८ सालको निर्देशिका नं. २

निर्देशिकाको नाम : देवदह नगरपालिकाका बालसमूह र बालसमूह संजालको गठन तथा सहजिकरण निर्देशिका, २०७८

नगर कार्यपालिकाबाट स्वीकृत मिति: २०७८/१२/०९

प्रस्तावना: स्थानीय तहको कार्यसम्पादनमा बालबालिकाहरुको समेत भूमिका महत्वपूर्ण हुने भएकोले उनिहरुको शारीरिक, सामाजिक,

संवेगात्मक र बौद्धिक विकास गर्दै बालबालिकाहरुको हकहित एवं बालअधिकारको विषयमा जनचेतना जगाई सामाजिक, सांस्कृतिक, शैक्षिक एवं अन्य सम्बद्ध क्षेत्रमा समेत बाल सहभागिता जुटाउन र बालविकासका साथै बाल संरक्षणको पहल गर्न वाञ्छनिय भएको स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७५ को दफा ११ (ट) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरि मिति २०७८/१२/०९ गतेको कार्यपालिका बैठकबाट **देवदह नगरपालिकाका बालसमुह र बालसमुह संजालको गठन तथा सहजिकरण निर्देशिका, २०७८** स्वीकृत गरि लागू गरिएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः

यस निर्देशिकाको नाम "**देवदह नगरपालिकाका बालसमुह र बालसमुह संजालको गठन तथा सहजिकरण निर्देशिका २०७८"** रहने छ । यो विधान देवदह नगरपालिकाबाट स्वीकृत भए पछि तुरुन्तै लागु हुनेछ ।

२. कार्यालयः

यस निर्देशिका बमोजिम गठित बालसमूहको कार्यालय सम्बन्धित विद्यालयमा वा सो समुहले तोकेको स्थानमा, वडा बालसमुह सञ्जालको कार्यालयसम्बन्धित वडा कार्यालयले तोके बमोजिम र नगर बालसमुह सञ्जालको कार्यालय सम्बन्धित नगरपालिकाले तोके बमोजिम रहनेछ ।

३. परिभाषाः विषय र प्रसँगले अर्को अर्थ नलागेमा ।

(क) "समूह वा सञ्जाल" भन्नाले यस विधानको धारा ६ अनुरुप गठित बाल समूह वा सञ्जाललाई जनाउछ ।

(ख) "बाल समूहको बालबालिका" भन्नाले यस विधानको प्रयोजनका लागि ८ वर्ष देखी १८ वर्ष ननाघेका बालबालिकालाई जनाउँछ ।

४. **उद्देश्य एवं कार्यहरुः** यस बालसमूह/बालसमुह सञ्जालको देहाय बमोजिमका उद्देश्य एवं कार्यहरु रहनेछन् ।

(क) बालबालिकाको शारीरिक, मानसिक, सामाजिक, संवेगात्मक तथा र सहभागितात्मक विकासको अभिबृद्धि गर्ने ।

(ख) बाल अधिकार सम्बन्धी राष्ट्रिय एवं अर्न्तराष्ट्रिय कानुनको बारेमा सचेतना वृद्धि गराउनु ।

(ग) बालसमूहको विस्तार र संगठनात्मक क्षमता अभिबृद्धि गर्ने ।

(घ) धर्म, वर्ण, लिङ्ग,जातजाति वा अन्य कुनै आधारमा बाल बालिकाहरुलाई विना भेदभाव समान अवसर प्रदान गर्ने बारे जनचेतना जगाउने ।

(ङ) बालबालिकाहरुको विरुद्ध हुने घरायसी हिंसा, बालयौन शोषण, बालदुर्व्यहार, बालश्रम, बाल बेचविखन, बालविवाह जस्ता सामाजिक विकृतिका विरुद्ध स्थानीय रुपमा सचेतना जगाई सो को कानूनी उपचारको लागि वातावरण निर्माण गर्ने ।

(च) बालअधिकार सम्बन्धी विविध कार्यक्रमहरु सञ्चालन र बालमैत्री स्थानीय शासनका संस्थागत विकास गर्नु ।

(छ) बालविकास सम्बन्धी विविध कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।

(ज) पूर्व बालविकास सम्बन्धी कार्यक्रमहरुमा सहभागिता गराउनु ।

(झ) बालविकास सम्बन्धी हरेक गतिविधिमा सहभागिता गराउनु ।

(ञ) वातावरण, स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रमलाई बाल गतिविधिमा समावेश गराउनु ।

(ट) आफ्नो समूहभित्रका बालबालिका सम्बन्धी विविध आधारमा तथ्यांक संकलन गर्ने ।

(ठ) बालबालिकाहरुको समस्या पहिचान गरी सो समस्या सम्बन्धित निकायमा पुर्‍याउन र समाधान गर्न प्रयत्न गर्नु ।

(ड) जन्मदर्ता, बालशिक्षा, बालिका शिक्षा,बालबृद्धि (तौल), सरसफाई, खोप, पोषण, बालस्याहार, आयोडिनको महत्व जस्ता मातृ एवं बाल स्वास्थ्यको विषयमा सन्देश वाहकको रुपमा कार्य गर्ने ।

(ढ) बालबालिकाहरुसँग सम्बन्धि रोग झाडा पखाला, निमोनिया तथा खुल्ला दिशा पिसाब मुक्त क्षेत्र बनाउने लगायतको विषयमा समाजमा जानकारी एवं सो को निराकरणको लागि चेतना जगाउनु ।

(ण) पिछडिएका, जोखिममा परेका, विपन्न द्वन्द एवं दैवी प्रकोपबाट पिडित बालबालिकाको पुर्नस्थापनको लागि पहल गर्नु ।

(त) अन्य बालसमूहहरु वा निकायसँग समेत समन्वय गरी एकिकृत रुपमा काम गर्ने ।

(थ) बालबालिकाको पूर्ण विकासका लागि अन्य विविध रचनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

(द) एच.आइ.भि. एड्सका सम्बन्धमा जनचेतना जगाउने ।

(ध) बालविवाह, बहुविवाह,अनमेल विवाह, जातिगत भेदभाव एवं दाइजो प्रथा लगाएत सामाजिक विकृतिको विरुद्ध जनचेतना जगाउने ।

(न) बालबालिकाहरुलाई विविध सकारात्मक प्रतिस्पर्धात्मक गतिविधिमा विना भेदभाव बालबालिकालाई सहभागी गराउने ।

५. बालसमुह र बालसमुह संजालको गठन

५.१ बालसमुह र बालसमुह संजालको गठन निर्वाचन वासहमतिको आधारमा निम्न बमोजिम हुनेछ ।

(क) अध्यक्ष : १जना

(ख) उपाध्यक्ष : १जना
(ग) सचिव : १ जना
(घ) कोषध्यक्ष : १ जना
(ङ) सहसचिव : १ जना
(च) सदस्यहरु :बालसमुहमा ८ जना, वडा बाल संजालमा १० जना र नगर बाल सञ्जालमा १२ जना ।
(छ) संरक्षक : १ जना (नगर बाल सञ्जालको हकमा २ जना)
(ज) सल्लाहकार : १जना
(ञ) सहजकर्ताः १ जना

६.२ बालसमुह र बालसमुह संजालको संरचना समावेशी हुनेछ । कुल सदस्यमध्ये कम्तिमा ५० प्रतिशत बालिका हुनुपर्नेछ । पदाधिकारीमध्ये कम्तिमा २ जना बालिकाहरु रहनेछन ।

६.३ बालसमुह र बालसमुह संजालको पदावधी २ वर्षको हुनेछ ।

६. संरक्षकः

- विद्यालयमा आधारित बाल समूहको हकमा वि.व्य.स. अध्यक्ष
- समुदायमा आधारित बाल समूहको हकमा वडा समितिले तोकेको वडा समितिको सदस्य
- वडा बाल सञ्जालको हकमा वडाध्यक्ष
- नगर बाल सञ्जालको हकमा नगरप्रमुख र उपप्रमुख

७. सल्लाहकार

- विद्यालयमा आधारित बाल समूहको हकमा प्रधानाध्यापक

- समुदायमा आधारित बाल समूहको हकमा बालसमुह बाट उमेर नाघी सेवा निवृत्त भएका पूर्व अध्यक्ष, शिक्षक, कर्मचारी, खेलाडी, प्रतिष्ठित विद्धान, प्राध्यापक वा समाजका प्रतिष्ठित व्यक्ति मध्येबाट सो समुहले छनौट गरेको व्यक्ति
- वडा बाल सञ्जालको हकमा वडासचिव
- नगर बाल सञ्जालको हकमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

८. **सहजकर्ताः** बालसमुह र बालसमुह संजालको सहजकर्ता शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखामा कार्यरत अधिकृतस्तरको कर्मचारी रहनेछन् ।

९. **पदावधि** :

बालसमुह र बालसमुह संजालको पदावधि गठन भएको मितिले २ वर्षको हुनेछ । कुनै पदाधिकारीले राजिनामा दिएमा वा अन्य कुनै कारणले पद रिक्त भएमा पदाधिकारीको हकमा बाँकी अवधिका लागि सम्बन्धित बालसमूह र बालसमुह संजालले आफु मध्येबाट नियुक्ति गर्नेछ र सदस्य पदका लागि बाल समुह उमेर समुहका बालबालिका मध्येबाट चयन गर्नु पर्नेछ । बाल समुह उमेर समूहका बालबालिकाहरु आ-आफ्नो क्षेत्रमा गठन हुने बाल समुह वा सञ्जालको साधारण सदस्यको हैशियतमा रहनेछन् ।

१०. **पदाधिकारीको काम, कर्तव्य र अधिकारः** पदाधिकारीहरुको देहाय बमोजिम काम, कर्तव्य र अधिकार हुनेछ ।

(क) **अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार** : अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

१. बालसमूहको बैठक र समूहको साधारण सभाको अध्यक्षता ग्रहण गर्ने ।

२. बालसमूहको बैठक वा साधारण सभामा आवश्यक प्रस्ताव र कागजात पेश गर्ने गराउने ।
३. बालसमूहको आम्दानी,खर्च हिसाबर अन्य कागजात सुरक्षित राख्ने, राख्न लगाउने ।
४. बालसमूहको निर्णय र स्थानीय वडा, नगरको निर्देशन, बालबालिका सम्बन्धि नीतिको कार्यान्वयन गर्ने,गराउने ।
५. बालसमूहका प्रतिनिधि चयन गरी पठाउने वा समूहको प्रतिनिधित्व गर्ने ।
६. उपाध्यक्ष र सदस्यहरुलाई विषयगत कार्यभार विभाजन गरिदिने ।
७. सात दिन भन्दा बढि समयका लागि अनुपस्थित हुने भएमा उपाध्यक्ष र उपाध्यक्ष नभएमा आफु मध्येका वरिष्ट सदस्यलाई कार्यवाहक अध्यक्ष तोक्ने ।
८. स्थानीय तह र जिल्ला समन्वय समितिसँग समन्वय गरी अन्य संघसंस्थावा निकायसँग कार्यक्रमको मागतथा बालबालिकाका लागि तयार भएको आवधिक लगानी योजना कार्यान्वयन गर्ने, गराउने ।

(ख) उपाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार : उपाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

१. अध्यक्षको अनुपस्थितिमा कार्यवाहक अध्यक्ष भै कार्य गर्ने ।
२. तोकिएको अन्य काम गर्ने ।

(ग) सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार : सचिवले अध्यक्षको प्रत्यक्ष निर्देशनमा रही देहाय बमोजिम काम, कर्तव्य र अधिकारको प्रयोग तथा पालन गर्नु पर्नेछ ।

१. बालसमूहको स्वीकृत कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने ।
२. बालबालिका वा बालसमूहसँग सम्बन्धित व्यक्तिको अध्यावधिक अभिलेख राख्ने ।
३. बालसमूहको चल,अचल तथा जिन्सी सम्पत्तिको लागत राख्ने ।
४. बालसमूहको बैठकको माइन्युट लेख्ने, माइन्युट पुस्तिका जिम्मा लिने र निर्णय प्रमाणित गर्ने ।
५. बालसमूहको प्रशासकीय कार्य गर्ने ।
६. अध्यक्षको निर्देशन अनुसार बैठक बोलाउने ।
७. तोकिएको अन्य कार्य गर्ने ।
८ निर्णयको कार्यान्वयन गराउने ।

(घ) कोषाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकारः

१. बालसमूहको आय व्यय दुरुस्त राख्ने ।
२. आर्थिक बजेट तयार गरी समूहको बैठकमा पेश गर्ने ।
३. आर्थिक सहयोग जुटाउने ।
४. आर्थिक कारोबार सम्बन्धि जिम्मेवारी पुरा गर्ने ।

(ङ) सहसचिवको काम, कर्तव्य र अधिकारः

१. सचिवको अनुपस्थितिमा सचिवको कार्यवाहक संहाल्ने ।
२. तोकिएको अन्य कार्य गर्ने ।

(च) सदस्यको काम, कर्तव्य र अधिकार

१. बैठकमा सहभागी हुने ।
२. निर्णयका लागि आफ्नो मत पेश गर्ने ।
३. तोकिएको अन्य कार्य गर्ने ।
४. समूहको हित हुने अन्य रचनात्मककार्य गर्ने ।
५. बालमैत्री स्थानीय शासन सूचकलाई कार्यान्वयन गर्ने, गराउने ।

११. सदस्यता

अ. सदस्यताको योग्यताः यस बालसमूहमा देहायको बालबालिका सदस्य हुन पाउने छन् ।

(क) उमेर कम्तीमा ८ वर्ष पुगि १८ वर्ष ननाघेको ।
(ख) स्थायी सरुवा रोग नलागेको ।
(ग) मगज नबिग्रेको वा मानसिक सन्तुलन ठिक भएको ।
(घ) समूहको नियम निति प्रति प्रतिबद्ध भएको ।
(ङ) कम्तिमा ६ महिना देखी स्थानिय टोल बस्तीमा बसोबास गरेको ।

आ. सदस्यताको अयोग्यता

(क) मगज विग्रेमा वा मानसिक सन्तुलन विग्रेमा ।
(ख) १८ वर्ष उमेर नाघेको ।
(ग) मृत्यु भएमा ।
(घ) राजिनामा दिएमा ।
(ङ) अविश्वासको प्रस्ताव पारित भइ हटाइएमा ।
(च) सदस्यताको नविकरण नभएमा र
(छ) लगातार तीन पटक विना सूचना बैठकमा अनुपस्थित भएमा ।
(ज) एक भन्दा बढी बालसमूहको सदस्यता लिएको पाईएमा वा प्रतिनिधित्व गरेमा ।
(झ) अनुशासनहिन काम गरेमा ।

१२. बैठक : बालसमूहले कम्तिमा २ महिनाको १ पटक बैठक बस्नु पर्नेछ । बैठकको गणपुरक संख्या ५१ % उपस्थितिलाई मानिनेछ ।

१३. निर्णयः बालसमूहको बैठकमा यथासम्भव सर्व सम्मत निर्णय गराउने, नभएमा बहुमतको निर्णय मान्य हुनेछ तर मत बराबर भएमा अध्यक्षले निर्णायक मत दिन सक्नेछन् ।

नोट : निर्णय प्रक्रियामा संरक्षक, सल्लाहकार वा सहजकर्ताले मतको प्रयोग गर्न पाउने छैनन् ।

१४. निर्वाचनः बालसमूहको प्रजातान्त्रिक पद्धति अनुरुप आफ्नो समूहको निर्वाचन पदावधि समाप्त हुनुभन्दा एक महिना पहिले सम्पन्न गर्नु पर्नेछ ।

१५. निर्वाचन अधिकृतः बालसमूहले आफ्ना संरक्षक, सल्लाहकार वा सहजकर्ता मध्येबाट कम्तिमा ३ सदस्यीय निर्वाचन मण्डल तोक्नु पर्नेछ । सो मध्ये १ जना मुख्य निर्वाचन अधिकृत रहनेछन् । मुख्य निर्वाचन अधिकृतले निर्वाचन प्रक्रिया वा कार्यविधि आफै निर्धारण गर्नेछ ।

१६. कोषः

(क) यस बाल समूहले आफ्नो नामबाट एउटा सामान्य कोषको स्थापना गर्न सक्नेछ ।

(ख) कोषमा देहायका स्रोतबाट रकम जम्मा हुनेछ ।

१. बालबालिकासँग सम्बन्धित निकायबाट प्राप्त सहयोग ।
२. सहयोग, उपहार
३. सदस्यता तथा नविकरण (सूचिकृत) शुल्क
४. सास्कृतिक वा विविध रचनात्मक कार्यक्रमबाट उठेको रकम
५. समूहको प्रकाशनबाट प्राप्त हुने रकम
६. अन्य सामाजिक संघसंस्थाबाट प्राप्त रकम

१७. प्रतिवेदनः बालसमूहले आफ्नो वार्षिक साधारण सभाबाट पारित वार्षिक प्रतिवेदन बालमैत्री स्थानीय शासननगर समिति देवदह नगरपालिकामा प्रत्येक वर्षको असार मसान्त भित्र पेश गर्नु पर्नेछ ।

१८. संशोधनः यो विधान संशोधन गर्दा बालसमूह बालसमूह/ संजालको २ तिहाई सदस्यहरुको बहुमतले संशोधन प्रस्ताव पारित भई बालमैत्री नगर समितिबाट स्वीकृत हुनुपर्नेछ ।

१९. बचाउः यो विधानमा उल्लेखित कुराहरु प्रचलित नेपाल ऐन नियम वा विनियम सँग बाझिएमा बाझिएको हद सम्म स्वत अमान्य हुनेछन् ।

२०. बालसमूह, बालसंजालको बचाउ र खारेजीः बाल समूह वा सञ्जालले तोकिएका उद्देश्य अनुरुपको काम गर्न नसकेको पाइएमा सफाइको मनासिव मौका दिई नगरकार्यपालिकाले विघटन गर्न सक्नेछ ।

यस अघि बालसञ्जाल वा बालसमूहको हैशियतमा नगरपालिकासँगको समन्वयमा भए गरेका कामहरु यसै निर्देशिका बमोजिम भएको मानिने छ ।

२१. बिघटनः बाल समूह वा सञ्जालले तोकिएका उद्देश्य अनुरुपको काम गर्न नसकेको पाइएमा सफाइको मनासिव मौका दिई नगरकार्यपालिकाले विघटन गर्न सक्नेछ ।

विघटीत समूहको सम्पूर्ण चल, अचल सम्पत्ति देवदह नगरपालिकाको संरक्षणमा सर्नेछ ।

२२. विविध

(१) **साधारण सभाः** समूहको साधारण सभा वर्षको एक पटक बस्नेछ । साधारण सभाको सूचना प्रत्येक सदस्यहरुलाई एक महिना अगाडि सचिवले दिनु पर्नेछ । साधारण सभामा समूहको बार्षिक कार्य प्रगति प्रतिवेदन, आर्थिक प्रतिवेदन तथा बार्षिक कार्ययोजना सम्बन्धि प्रस्तावहरु निर्णयार्थ अध्यक्षले पेश गर्नेछ । साधारण सभाको गणपूरक संख्या समूहका साधारण सदस्यहरुको ५१ प्रतिशत उपस्थितिलाई मानिनेछ ।

(२) **कार्यविधि बनाउने:** निर्देशिकाको उद्धेश्य प्राप्तिको लागि बाल समूहले आफुलाई आवश्यक पर्ने विनियम/ कार्यविधि बनाउन सक्नेछन् । समुहले बनाउने विनियम/कार्यविधि नगरपालिकास्तरिय बालमैत्री स्थानीय शासन नगर समितिले स्विकृत गरेपछी मात्र कार्यान्वयन योग्य हुनेछ । साथै समूहले आवश्यक समूह र उप समूहहरुको पनि गठन गर्न सक्नेछन् ।

अनुसूची-१

बालसमूह, बालसमूह संजालको छाप

(समूहको छापमा समूहको नाम, स्थापना वर्ष र ठेगाना अनिवार्य रुपमा हुनु पर्नेछ ।)

अनुसूची-२

देवदह नगरपालिका

वडा नं   लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

बालसमूह/बालसमूह संजाल सूचिकृतको दर्ता किताब

क्र.सं.	बालसमूह/बालसमूह संजाल नाम	ठेगाना	बालसमूहमा सदस्य संख्या		संरक्षक वा सहजकर्ताको नाम	स्थापना मिति	सूचिकृत नं. र मिति	सम्पर्क नं.	प्रमाणित गर्ने
			बालक	बालिका					

अनुसूची-३
देवदह नगरपालिका
......नं. वडा कार्यालय
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

बालसमूह/बालसमूह संजाल सूचिकृतको नविकरण किताब

क्र.स	बालसमूह/बालसमूह संजालको नाम	ठेगाना	बालसमूहमा सदस्य संख्या		संरक्षक वा सहजकर्ताको नाम	स्थापना मिति	सूचिकृत नं. र मिति	नविकरण मिति	सम्पर्क नं.	प्रमाणित गर्ने
			बालक	बालिका						

अनुसूची-४

देवदह नगरपालिका
नगरकार्यपालिकाको कार्यालय
केरवानी,रुपन्देही
लुम्बिनी प्रदेश,नेपाल

बालसमुह/सञ्जाल दर्ता प्रमाण-पत्र

बाल अधिकार प्रवर्द्धनमा अभिव्यक्त सामूहिक प्रतिबद्धताको सम्मान गर्दै यस देवदह नगरपालिका वडा नं...........को .... बालसमूह/सञ्जाललाई देवदह नगरपालिकाको बालसमूह गठन तथा सहजिकरण निर्देशिका, २०७८ बमोजिम यस नगरपालिकामा सूचिकृत गरी यो प्रमाण-पत्र प्रदान गरिएको छ । बाल अधिकार सम्बन्धि महासन्धी, १९८९ नेपालको संविधान तथा बालबालिका सम्बन्धी विधिन्न ऐन कानून समुदाय, परिवार तथा अन्य क्षेत्रमा प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा अधिकार प्रवर्द्धनमा यहाँको सक्रिय र प्रभावकारी भूमिकाको अपेक्षा गर्दै बालसमूहको उत्तरोत्तर प्रगतिको कामना गर्दछौं ।

प्रमाणीकरण मिति : २०७८/१२/१०

आज्ञाले
डिल्लीराज बेल्बासे
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत